

2015-11-09

Lägesanalys: Burundi

Bakgrund

Oroligheter bröt ut i Burundi den 26 april 2015, dagen efter att president Nkurunziza meddelat att han skulle kandidera i val till en tredje mandatperiod. Opposition och civilsamhälle insisterade på att en ytterligare period skulle bryta mot 2005 års konstitution och fredsavtalet efter inbördeskriget. Kandidaturen utlöste våldsamma massprotester i Bujumbura som kom att besvaras av polis med tårgas och skarp ammunition. Under efterföljande månader intensifierades våldet samtidigt som regimen bemötte oppositionen med tilltagande förtryck.

Den 13 maj 2015 genomfördes ett försök till militärkupp av general Niyombareh och ett antal andra högre befäl. Niyombareh hade dessförinnan avskedats från sin position som chef för säkerhetstjänsten efter att ha avrått presidenten att kandidera i valet. Kuppförsoket slogs ned efter ett par dagars strider mellan olika arméfraktioner i Bujumbura.

Den 29 juni 2015 genomfördes parlamentsval som enligt FN inte företogs under fria eller trovärdiga former. Presidentens parti CNDD-FDD uppgavs ha vunnit med 77 av 100 mandat. Den 21 juli 2015 utropades därefter president Nkurunziza som segrare i ett presidentsval som bojkottats av oppositionen. FN:s valobservatörer rapporterade att valklimatet inte var gott nog för fria och rättvisa val och såväl EU som Afrikanska unionen avstod från att sända observatörer.

I mitten av juni 2015 upphörde massdemonstrationerna. Per den 1 juni 2015 hade 30 personer dödats och 600 arresterats i oroligheterna. Våldet har dock därefter fortsatt i form av frekventa sammandrabbningar, ofta nattetid, mellan polis och oppositionella krafter i stadsdelar i Bujumbura där oppositionen har sina fästen. Parallellt med sammandrabbningarna har arresteringar och en serie politiska attacker och mord utförts. De sistnämnda aktionerna har varit riktade mot såväl regering som opposition och inbegripit flera attentat på hög nivå, däribland mordet på general Adolphe Nshimirimana, betraktad som regimen näst högste ledare.

Sedan början av september har oppositionen framträtt under gemensamt paraply i *National Council for the Restoration of the Arusha and the Rule of Law* (CNARED) – en plattform som sägs utgöra ett alternativ till

regeringen. Trots förhandlingsförsök bland annat under ledning av Ugandas president Yoweri Museveni är den politiska dialogen mellan opposition och regering dock för närvarande låst.

Oroligheterna i Burundi hade den 26 oktober 2015 lett till över 200 000 registrerade flyktingar i grannländerna Tanzania, Rwanda, Uganda och Demokratiska Republiken Kongo.¹

Säkerhetsläge

Under Lifos möte med representanter för Sveriges ambassad i Kigali,² Rwanda, den 9 oktober 2015, delgavs bedömningen att det för närvarande råder en form av normalitet i centrala Bujumbura. Det är inte utfärdat utgångsförbud, men invånarna tenderar likväl att stanna inne om kvällarna. I andra delar av staden där oppositionen har starkt stöd förekommer dock sammandrabbningar, barrikader och dödsfall.³ Polisen genomför operationer i områdena samtidigt som de regelbundet attackeras av personer beväpnade bland annat med granater och automatkarbiner. Berörda områden innefattar stadsdelarna Cibitoke, Mutakura och Ngagara.⁴

FN:s människorättskommissarie uppgav den 23 oktober 2015 att situationen försämrades snabbt. Åtminstone 198 personer har dödats sedan slutet av april 2015; bland dessa 63 fall de senaste tre veckorna. Särskilt uppmärksammade FN de summariska avrättningarna av nio civila i samband med en polisoperation den 13 oktober 2015.

IRIN rapporterade i oktober 2015 att det inte är ovanligt att döda kroppar påträffas i Bujumbura. Den katolska kyrkan beskrev den 22 september 2015 det rådande säkerhetsläget som mycket oroande och karaktäriserat av mord, bortföranden, tortyr och godtyckliga frihetsberövanden. En vecka senare varnade UNHCR för en alarmerande ökning av mord, arresteringar och frihetsberövanden i landet under september månad. UNHCR uppgav även att de frekventa ouppklarade morden och det utbredda intrycket att dessa är kopplade till statliga institutioner skapat ett klimat av rädsla, särskilt i områden som är oppositionsfästen. Under september noterades 704 arresteringar. De flesta personer ska ha släppts efter några timmar, men somliga har varit frihetsberövade i månader, långt bortom det lagliga utrymmet.

¹ UNHCR. *Burundi Situation. Inter-Agency Information Sharing Portal*, 2015-10-26, <http://data.unhcr.org/burundi/regional.php> (hämtad 2015-10-26)

² Sveriges ambassad i Kigali sköter de löpande svenska förbindelserna med Burundi då det inte finns fast representation i Bujumbura

³ Sveriges ambassad i Kigali, Rwanda. Möte mellan Lifos och ambassaden den 9 oktober 2015 i Kigali, Rwanda

⁴ Jeune Afrique. *Burundi: une quinzaine de morts dans des heurts avec la police à Bujumbura*. 2015-10-04. <http://www.jeuneafrique.com/269508/politique/burundi-une-quinzaine-de-morts-dans-des-heurts-avec-la-police-a-bujumbura/> (hämtad 2015-10-28); Jeune Afrique. *Burundi: L'ONU s'alarme de la "dégradation de la situation"*, 2015-10-23, <http://www.jeuneafrique.com/273986/politique/burundi-lonu-denonce-degradation-de-situation-pres-de-200-morts/> (hämtad 2015-10-28)

Amnesty International har rapporterat att polis och säkerhetstjänst trappat upp användningen av tortyr mot oppositionella, och personer som uppfattas som sådana, inklusive demonstranter.⁵ Presidenten har deklarerat att demonstranter är terrorister och upprorsmakare och placerat dem i samma fack som maj månads kuppmän.

Information om säkerhetsläget utanför Bujumbura är svår att få, eftersom den nationella nyhetsrapporteringen inskränkts till att inte längre omfatta privat media. Att döma av internationell rapportering har våldet varit fokuserat till Bujumbura. Human Rights Watch (HRW) har dock signalerat att övergrepp även skett ute i provinserna bortom medias uppmärksamhet. Mellan april och juli hade HRW dokumenterat 148 fall av arresteringar i fyra provinser och i huvudstaden. I många av fallen uppgavs de arresterade ha utsatts för tortyr och annan misshandel; samtidigt som det frekvent framförts anklagelser om försök att ansluta sig till väpnad motståndsgrupp i utlandet. HRW har även tagit emot vittnesmål om trakasserier utfört av presidentens parti CNDD-FDD:s ungdomsrörelse Imbonerakure.⁶ Det har förekommit rapportering om oroligheter i Gisozi, cirka 50 km från huvudstaden, samt en sammandrabbning mellan armén och en beväpnad grupp i provinserna Kayanza och Cibitoke i juli 2015. Ytterligare uppgifter om stridigheter utanför Bujumbura framkom den 28 oktober 2015. Sedan två dagar uppgavs strider mellan säkerhetsstyrkor och okända kombattanter ha utkämpats i provinserna Mwaro och Gitega. Det var ännu oklart om det rörde sig om en eller flera väpnade grupper och vem/vilka som låg bakom attackerna. Officiella källor uppgav att det rörde sig om 30 till 50 personer. Invånare i aktuella områden menade dock att det handlade om fler än 200 stridande.⁷ Vid beaktande av oroligheternas utbredning är det värt att notera Burundis ringa yta. Landet är något mindre än Småland.

Sveriges ambassad i Kigali har påtalat svårigheterna att få information om skeendet på landsbygden och den ökande förekomsten av ryktesspridning och spekulationer. Med reservation såg ambassaden en lågintensiv konflikt som den mest tänkbara utvecklingen i landet. Samtidigt konstaterades att en journalist som ambassaden hade regelbunden kontakt med trodde att konflikten skulle gå över styr.⁸

⁵ Amnesty International. "Just tell me what to confess to". *Torture and other ill-treatment by Burundi's police and intelligence service since April 2015*, AI Index: AFR 16/2298/2015, 2015-08-24, s.2 ff, <https://www.amnesty.org/en/documents/afr16/2298/2015/en/> (hämtad 2015-10-26)

⁶ Human Rights Watch. *Burundi: Vague d'arrestations arbitraires et de torture*. 2015-08-06, <https://www.hrw.org/fr/news/2015/08/06/burundi-vague-darrestations-arbitraires-et-de-torture> (hämtad 2015-10-27)

⁷ Radio France Internationale. *Au Burundi, un groupe armé écume la province*, 2015-10-28, <http://www.rfi.fr/afrique/20151028-burundi-groupe-arme-ecume-province-mwaro-gitega> (hämtad 2015-10-29)

⁸ Sveriges ambassad i Kigali, Rwanda. Möte mellan Lifos och ambassaden den 9 oktober 2015 i Kigali, Rwanda

Resor till landet

Den internationella flygplatsen i Bujumbura är öppen.

Lifos analys

Situationen i Burundi är komplex och rymmer en rad faktorer som kan förvärra det redan prekära säkerhetsläget. Vid fortsatt bevakning tål följande omständigheter att granskas särskilt:

Den etniska dimensionen. Mot bakgrund av det etniskt färgade inbördeskriget som upphörde 2005 och innefattade strider mellan hutuiska milisgrupper, varav en ledd av president Nkurunziza, och den då tutsidominerade militären finns oro för att även den rådande konflikten ska ta form av motsättningar mellan hutuer och tutsier. Än så länge är krisen dock inte etnisk utan politisk till sin karaktär, vilket Sveriges ambassad i Kigali och andra aktörer understryker. Oppositionen är heller inte helt etniskt homogen. Samtidigt har presidentens rådgivare försökt hävda att krisen är av etnisk art. Vissa har använt ett aggressivt språkbruk och bland annat påstått att EU ställt sig på tutsiers sida.⁹ Det går inte att utesluta att konflikten tar en etnisk riktning, vilket skulle kunna leda till en betydligt upptrappad konflikt med möjlig regional inblandning (se nedan).

Splittring inom armén. Utöver frågan om etniska skiljelinjer finns uppgifter att armén är splittrad i sin hållning till regeringen. Försöket till militärkupp i maj 2015 kan ses som ett uttryck för detta. Enligt vissa analytiker ökar oenigheten allt mer,¹⁰ vilket kan öppna upp för eskalerad konflikt.

Möjlig väpnad insats från oppositionen. Delar av den oppositionella plattformen CNARED utesluter inte väpnat motstånd mot regimen.¹¹

Våldsam ungdomsrörelse. I juni 2015 varnade FN:s människorättskommissarie för att presidentens parti CNDD-FDD:s ungdomsrörelse Imbonerakure blivit allt mer våldsam och riskerade driva en redan spänd situation "över gränsen". Gruppen har anklagats för tortyr, misshandel och utomrättsliga avrättningar. FN har även framfört anklagelser om att gruppen beväpnats, något som regeringen förnekat. Bland flyktingarna i Rwanda har trakasserier från Imbonerakure varit ett frekvent asylskäl.

Den regionala dimensionen. Relationen mellan Rwanda och Burundi har försämrats och är inte god. Rwanda anklagas för att stödja oppositionen och för att förse burundier med militär utbildning. Dessutom cirkulerar uppgifter, bland annat baserade på vittnesmål upptagna av UNHCR, att rekrytering till väpnade grupper pågår i flyktingläger i Rwanda. Det är

⁹ Ibidem

¹⁰ IRIN News. *Cracks widen within Burundi's army*. 2015-10-12, <http://www.irinnews.org/report/102086/cracks-widen-within-burundi-s-army> (hämtad 2015-10-26)

¹¹ Sveriges ambassad i Kigali, Rwanda. Möte mellan Lifos och ambassaden den 9 oktober 2015 i Kigali, Rwanda

oklart vem eller vilka aktörer som skulle ligga bakom rekryteringen.¹² Därutöver hävdar Rwanda att element ur hutumilisen FDLR (Forces Démocratiques de la Libération du Rwanda) gått in i Burundi från Demokratiska Republiken Kongo. FDLR innefattar aktörer som orkestrerade folkmordet på tutsier i Rwanda 1994 och upplevs av Rwanda som ett stort säkerhetshot. Skulle tutsiminoriteten i Burundi bli måltavla och dödas i stor skala finns risk för rwandisk intervention.¹³

Faktorer som kan tänkas stabilisera situationen inkluderar omvärldens agerande och Burundis erfarenhet av tidigare konflikt:

Påtryckningar från omvärlden. 50 % av landets budget finansieras med bistånd och regeringens ekonomiska resurser har sinat. Landets största bidragsgivare, EU, beslutade i slutet av oktober 2015 att inleda konsultationer med Burundi, vilka kan leda till suspendering av biståndet i fall inte demokratiska principer och mänskliga rättigheter tillgodoses och förhandlingar mellan de politiska parterna återupptas. Vissa enskilda EU-medlemsstater har redan avbrutit sitt bistånd.

Historik med inbördeskrig. Möjligen kan landets färsk erfarenheter av inbördeskrig verka avskräckande och främja en förhandlingslösning.

Sammanfattningsvis konstaterar Lifos att restriktioner av nationell media, omfattande ryktesspridning och ett flertal osäkerhetsfaktorer, såsom etniska skiljelinjer och regional respons, försvårar bedömningen av konfliktens utveckling. Lifos finner att det i Burundi råder en mycket osäker situation och att utsikterna till snar förbättring ter sig som mörka. Det redan instabila säkerhetsläget ser snarare ut att förvärras med ökade våldsamheter. Frihetsberövanden av oppositionella, attentat och mord har ökat under hösten parallellt med att väpnat regimmotstånd fortgått med regelbundenhet i huvudstaden och mer sporadiskt ute i provinserna. Samtidigt framstår det ännu som väl tidigt att sluta sig till ett värsta tänkbara scenario innefattande storskaliga strider med såväl politiska som etniska inslag och möjlig regional inblandning.

¹² Västerländsk ambassad i Kigali

¹³ The Guardian. *Why Burundi's violent power struggle is a danger to Rwanda too*. 2015-05-15. <http://www.theguardian.com/world/commentisfree/2015/may/15/burundi-power-struggle-danger-rwanda> (hämtad 2015-10-27)